Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Årsskrift 2016

Højbjerg Holme Lokalhistoriske Arkiv

Skåde gamle skole 1915

Indholdsfortegnelse

Højbjerg Holme Lokalhistoriske forening ..... side 3

2016 i Arkivet ..... side 4

Skåde gamle skole ..... side

Agnes Rasmussens erindringer ..... side

Rundhøjskolen fylder 50 ..... side

Højbjerg Holme Lokalhistoriske Forening 2016.

Efter generalforsamlingen den 5. marts 2016 konstituerede bestyrelsen sig således, at Anny Jensen blev formand, Krista Franck næstformand og sekretær, Kaj Jensen kasserer og Peter Juhl Hansen ansvarlig for medlemsstyring. Øvrige bestyrelsesmedlemmer: Bitten Lybek, Claus Hedemann Jensen og Ejgil Pedersen. Foreningen har ca. 150 medlemmer.

Foreningen har i årets løb afholdt følgende medlemsaktiviteter:

Onsdag den 27. januar holdt Søren Tange Rasmussen i Holme Sognegård et foredrag om Århus under besættelsen, og Kaj Jensen supplerede med at fortælle om Højbjerg under besættelsen.

Lørdag den 27. februar havde vi et arrangement i Frederiksgården, hvor tre medarbejdere ved Jysk Væddeløbsbane: Amanda Harbjerg, Lisa Lindbjerg Jensen og Arne Theilmann fortalte om deres liv blandt heste. Claus Hedemann supplerede med fotos.

Lørdag den 5. marts var der generalforsamling i Frederiksgården, og derefter viste Claus Hedemann Jensen billeder fra lokalområdet og fra foreningens ture i 2015.

Torsdag den 21. april var der på DOKK1 arrangeret rundvisning for foreningens medlemmer.

Onsdag den 11. maj havde vi en dejlig vandretur i Skåde Bakker, hvor Bent Stougaard Nielsen fortalte om sommervillaerne på blandt andet Kronhjortevej, Bævervej, Ildervej og Arnakvænget. Turen afsluttedes med kaffe og kage på det grønne område over for Hørhavegården.

Mandag den 15. august ledsagede biolog Niels Jørgen Friis os på en gåtur i Marselisborg Dyrehave, hvor han fortalte os om dyrehaven, dyrene og arbejdet i parken. Turen afsluttedes med kaffe og kage i det fri.

Lørdag den 17. september fortalte Bent Stougaard Nielsen i Frederiksgården om livet i Skåde fra slutningen af 1800-tallet og om udviklingen fra Skidenpyt til Højbjerg.

Lørdag den 1. oktober besøgte vi Aarhus Efterskole, hvor forstander Ole Bærnholdt fortalte om skolens arbejde og derefter viste os rundt på skolen. Desuden blev vi budt på gratis kaffe og boller.

Onsdag den 16. november havde vi i Holme Sognegård besøg af mag. art. Henrik Fode, der fortalte om og viste billeder fra skoven, stranden og bugten syd for Århus.

Jeg vil gerne sige tak til bestyrelsen og medarbejderne ved arkivet for godt arbejde og samarbejde – og til medlemmerne for fint fremmøde til arrangementerne.

Anny Jensen

Fra arkivet

Det moderniserede registreringssystem Arkibas5 har ændret flere ting i arkivet dagligdag. Da vi så samtidig har besluttet, at så mange, som havde lyst, skulle kunne arbejde med Arkibas5 og registrere arkivalier og billeder, har vi brugt megen tid og energi til sættes ind i systemet, gå på kursus og aftale, hvordan vi arbejder på arkivet.
Trods al det har arkivet medarbejdere ydet en imponerende arbejdsindsats og især i år. En medarbejdere har undersøgt oplysninger om alle gårde og forretninger i Skåde og Højbjerg, og en er i gang med det samme arbejder omkring Holmes gårde. Begge dele er nu ved at blive lagt på vores hjemmeside.
2 medarbejdere bruger flere eftermiddage på at registrere og 2 gennemser og ordner de mange papirer, som arkivet modtager. Vores dygtige fotograf laver flere billedserier til Arkiv.dk og er i gang med at fotografere spændende huse og følger de forandringer, der fysisk sker i vores område.
Trods al dette har vi besluttet, at vi fra begyndelsen af 2017 vil gå i gang med det store arbejde at lægge alle vore gamle fotografier i syrefri kuverter for at beskytte den korrekt for eftertiden. Det betyder, at man for det meste skal se fotografierne på computer!
Arkivet har haft mange besøgende tirsdage formiddage, og for at give brugere fra "det arbejdende folk" mulighed for at besøge arkivet, har vi prøvet at holde åbent om aftenen fra 17 – 19 den første mandag i måneden. Et eksperiment, som stadig kører netop som eksperiment!
Vi er jo glade for vores villa på Oddervej 80, men følger med interesse de planer, der er for et borgercenter oppe i Lyseng. Der er ingen tvivl om, at arkivets placering i et sådant center vil give os mulighed for at komme i bedre kontant med områdets borgere, men det vil også stille større krav til åbningstider og bemanding!

Skåde gamle skole

Skrevet af Bent Stougaard

På Oddervej lige overfor Skåde skole ligger en fin gulmalet vinkelbygning. Den blev brugt som skole i Skåde fra 1848, til den nye skole blev taget i brug i foråret 1907.
Siden 1811 havde der været en skole i Skåde for de mindre børn op til 9 år, men indtil 1848 måtte de større børn gå de 3-4 km til Holme for at komme i skole.
Provsten, der førte tilsyn med skolerne, havde i 1846 påpeget, at det var nødvendigt at foretage en reparation og udbygning af Holme skole. Det var baggrunden for, at sogneforstanderskabet (sognerådenes betegnelse indtil 1865) begyndte at overveje at bygge en skole i Skåde.

Skåde gamle skole opført 1848 og 1857

Man anså det for ønskeligt, ”*at en Biskole blev anlagt i Skaade eftersom Børnenes Mængde ogsaa er temmelig stor for en Lærer alene, og Børnene fra denne Deel af Sognet have saa langt til Holme”,* som der står i protokollen. Behovet for en skole i Skåde blev underbygget af en opgørelse, som viste, at en deling af skoledistriktet ville indebære, at der ville være 60 børn til Holme skole og 40 til Skåde skole.

Opførelsen af en skole i Skåde og ansættelse af en lærer her ville også betyde, at man kunne nøjes med en hovedreparation af Holme skole og fortsætte med kun en lærer her.
Sogneforstanderskabet besluttede derfor, at der skulle opføres en ny skole i Skåde, der skulle ligge på et areal på knap 800 m2 på hjørnet af Oddervej og Jelshøjvej. Det var et areal, som gårdmændene i Skåde ejede i fællesskab. De forlangte 50 Rigsdaler for jorden, hvilket sogneforstanderskabet mente var en uforholdsmæssig høj pris for jorden, der var af simpel bonitet. Efter lange forhandlinger, hvorunder sogneforstanderskabet havde opfordret gårdmændene til at afstå jorden uden vederlag, tilbød man enten en godtgørelse svarende til den pris, der var benyttet ved ekspropriationen af jord til Oddervej, eller en pris fastsat ved uvildige mænds skøn. Protokollen oplyser ikke, hvordan sagen endte, men mon ikke gårdmændene har fået en godtgørelse, der lå tæt på det, de havde forlangt.
Den nye skole blev placeret øst-vestvendt i det nordøstlige hjørne af grunden med skolestuen i den vestlige ende og lærerens lejlighed i den østlige ende ud mod Oddervej. Den første skolebygning omfattede kun den nordlige vinkel af den nuværende bygning.
Udbruddet af den 1. slesvigske krig i foråret 1848 betød, at skolesagen var ved at gå i stå, men da der indløb efterretninger om, at de fjendtlige tropper var rykket tilbage over Kongeåen, blev sagen genoptaget. Den 21. august blev arbejdet påbegyndt, og i begyndelsen af december måned kunne håndværkerne oplyse, at skolen stod færdig. Prisen var ca. 1.100 rigsdaler.
Arkivet har en beretning om skolens første lærere i en artikel fra Århus Stiftstidende den 9. marts 1950. Artiklen indeholder uddrag af nogle barndomserindringer, som *Søren Frederiksen* har skrevet. Han var født i Skåde den 30. maj 1841 og var søn af Frederik Hansen, der var smed i byen fra 1836 til 1855. Søren Frederiksen blev lærer i Tvenstrup ved Odder og døde i 1919, 78 år gammel.

Han fortæller:

”*Mine lærere i skolen var først lærer Christiansen, som senere kom til Ingerslev, hvor han blev gift med Frk. Hansigne Gott. Parret kom meget hos mine forældre og var meget flinke. Som lærer var Christiansen vist jævnt god, men han tog undervisningen med ro.*

Min næste lærer hed Nygaard. Han kom senere til Virklund ved Silkeborg. Han var vist meget begavet, men langsom i tale og undervisning. Både han og hans kone var meget flinke og omgængelige. Min tredje lærer var B. R. Povlsen, en meget flink lærer, venlig og hjælpsom. Han satte mig meget højt som skoledreng og mente, jeg burde holdes til bogen. Efter at have læst lidt privat hos Poulsen, blev jeg 17 år gammel pogelærer i Trustrup. Jeg fik 3 rigsdaler af hvert barn i løn. Kosten fik jeg på omgang i gårdene, en måned hvert sted.”

”Min Far og Mor var simple i Skrivekunsten. De kunde kun skrive næsten ulæselige Kragetæer og deres Navn nogenlunde læseligt, saa da vi Børn efterhaanden voksede op, maatte vi skrive og affatte Regningerne.”

Her får vi et lille glimt af virkningen af skoleloven fra 1814, der betød 7 års undervisningspligt for alle børn. Børnene lærte nu at læse, skrive og regne, medens forældrene, der havde gået i skole før den tid, knapt kunne skrive deres eget navn.

Knap 10 år efter at den første skolebygning i Skåde var taget i brug, fik sogneforstanderskabet besked fra tilsynsmyndigheden

om, at der var behov for at udvide skolen på grund af det stærkt stigende børnetal i Skåde.
Den 12. februar 1857 blev der i forstanderskabet fremlagt et forslag til en tilbygning til skolen med en tegning udført af arkitekt Schrøder i Århus. Det blev godkendt med ubetydelige ændringer og indsendt til Amtsskoledirektionens godkendelse. I maj samme år blev det ved et møde i Holme præstegård vedtaget at opføre tilbygningen, der kunne tages i brug i midten af september 1857.
På arkivet findes yderligere et par beretninger om Skåde Skole i 1880'erne og 1890'erne. Her følger først uddrag fra Birger Mikkelsens bog om "Kong Peder", der var borgmester i Helsingør i perioden 1919-1946, og som var født og opvokset på ejendommen "*Grumstolen"* i Skåde.
"Som den yngste i flokken (på Grumstolen) blev han født 8. juni 1874. Faderen må have vidst, at den yngste havde usædvanlige evner, og han lod ham lære så meget som muligt – både i sit eget selskab og i skolen. Seks år gammel blev Peder Christensen sat i skole i Skåde, hvor enelæreren hed Bent Povlsen og var far til den senere radikale kirkeminister Thorvald Povlsen, som har været et "forbillede."
"Da landboernes arbejdskraft var uundværlig, var skolepligten indskrænket til to dage om ugen i sommerhalvåret og tre dage om vinteren. Peder fik sin fars tilladelse til at gå i skole hver dag i hele sin skoletid, og da sognerådet sagde nej til at bevilge en anden lærer i Skåde, blev Peder som skolens dygtigste elev gjort til en slags hjælpelærer:
"Drengen var flink til alle fag, og han blev sat til at undervise, når læreren var optaget, og det holdt slet ikke hårdt for Peder at få sine jævnaldrende kammerater til at sidde stille i klassen og følge undervisningen, som han ledede."
"Som sognerådsmedlem havde faderen "som skik var" det hverv at opkræve skatten. Da drengen som ni-årig læste og skrev godt, blev én af hans opgaver at gå rundt og kræve op."

Den anden beretning er fra et interview med Søren Michael Michaelsen, der var født i Skåde den 16. januar 1883 på et husmandssted i Skåde Bakker.
Han fortæller:
"Sommeren 1889 begyndte jeg i skole som 6 årig. Vi havde skolelærer Povlsen. "Børnelys" forstander er søn af lærer Povlsen. Lærer Povlsen havde en søn mere, der fungerede som lærer, når faderen var ude. Vi var 36 i klassen, da vi var flest.
Der var forskel på sommer og vinter. Om sommeren gik vi kun til skole hver onsdag fra kl. 6 morgen til kl. 12. Om vinteren gik vi til skole 4 dage om ugen fra kl. 8 til kl. 4 om eftermiddagen, uden at vi kom hjem til middag. Lærer Povlsen var den eneste lærer, og han var over 60 år, da jeg gik der. Han var dygtig og rar og havde et godt tag på børnene. Det sidste år jeg gik der, blev der bygget en ny gymnastikplads. Der var to skolestuer, og vi havde tomandsborde. Der var 4 rækker med en gang mellem hver række.
Når vi havde Povlsen, begyndte vi med morgensang. Han var noget missionsk. Når vi havde hjælpelærere, havde vi ikke morgensang. På et tidspunkt havde vi en hjælpelærer, der hed Christensen, som senere blev overlærer i Vejlby. Da lærte jeg mere på to år, end jeg havde lært de andre år".
I 1898 blev *Jens P. Bispeskov* ansat som andenlærer ved skolen efter at have taget lærereksamen ved Vordingborg Seminarium om sommeren.
Lærer Bispeskov gik til sin gerning med ildhu. Allerede det første år han var ansat, oprettede han en aftenskole for 15 karle og søgte sognerådet om et lille bidrag til dækning af de dermed forbundne udgifter til belysning og varme. Sognerådet bevilgede 10 kr.
Da Bent Poulsen holdt som førstelærer i november 1903, blev Bispeskov ansat som førstelærer og ledede derefter Skåde skole til sin afgang i 1931.
Efter århundredskiftet var den gamle skoles rolle ved at være udspillet. Den var for lille og utidssvarende. For at udskyde proble-

met med en ny skole, besluttede skolekommissionen i maj 1901 at oprette en *pogeskole* for de yngste elever. Man lejede en lejlighed til en lærerinde og en skolestue til 12-14 børn på Skådevej 3. Meta Nielsine Nielsen blev ansat som leder af pogeskolen.

Skåde skole ca. 1900. Yderst til højre førstelærer Bent Kyttrup Povlsen. Yderst til venstre andenlærer Bispeskov

Etableringen af pogeskolen var kun nok til at afhjælpe pladsproblemerne i en periode. I september 1905 besluttede sognerådet at iværksætte forarbejdet til en ny skole, og man bad arkitekt Frederik Larsen fra Ask om at udarbejde tegninger til en ny skole. Allerede i februar 1906 forelå tegningerne fra hans hånd, og i maj samme år blev der afholdt licitation over skolen. Den endelige pris blev 27.632 kr.

Den 1. maj 1907 stod den nye skolebygning klar til at modtage de første elever. Pogeskolen nedlagt i forbindelse med den nye skoles ibrugtagning. Lærerinden, Meta Nielsine Nielsen, blev ansat ved den nye skole, som dermed havde tre lærere, førstelærer, andenlærer og forskolelærerinde.

Lærerne i Skåde i begyndelsen af 1900 tallet var førstelærer Bent K. Povlsen, andenlærer P. Bispeskov og Meta Nielsen, der var leder af pogeskolen 1901-1907 og senere forskolelærerinde ved den nye skole.

Bent K. Povlsen

P. Birkeskov

Meta Nielsen

Den gamle skole blev sat til salg. Køberen var tømrermester Carl Nymark. I 1920'erne var der brødudsalg i bygningen, og efter krigen var der barbersalon. Senere var der bagerforretning på stedet i en årrække. Nu er der lejligheder i bygningen.

Lærere ved Skåde skole

Christian Frederik Christiansen	1848-ca. 1851
Jens Nygaard	ca. 1851-ca. 1855
Bent Kyttrup Povlsen	ca. 1855-1903
Jens P. Bispeskov	1903-1931

Agnes Rasmussens erindringer

Dateret november 1980

Uddrag ved Anny Jensen.

På Bakkegården i Holme blev der den 3. februar 1901 født en lille pige som det yngste af 12 børn. Det var mig, og jeg kom til at hedde Agnes Kirstine Rasmussen. To små drenge var døde, så nu var der 10 børn i hjemmet. Mor var syg, og om vinteren tilbragte far som regel flere måneder på Finsens Lysinstitut i København for at blive behandlet for lupus. Derfor måtte børnene klare det meste af arbejdet i huset og på gården. For eksempel var det den 5-årige Johanne, der måtte være barnepige mig. Det var selvfølgelig ikke altid lige morsomt, men Johanne opdagede snart, at hunden, Moppe, også kunne bruges. Johanne satte den op i vuggen, og den var så fredelig, at den fandt sig i det. Moppe blev min bedste legekammerat, og når jeg var ked af det, kom den for at trøste mig. Johanne og en af brødrene havde megen fornøjelse af at drille mig, men hvis det blev for meget, blev de sat til at hjælpe med tærskningen, når de havde middagspause fra skolen.

Agnes 6 år

De ældre søskende kom efterhånden ud at arbejde, men der var som regel to af de ældste piger hjemme, og de lærte mig mange ting. For eksempel lærte de mig at læse, før jeg skulle i skole, da jeg var syv år.

Alle mine søskende kom efterhånden på højskole, og når de kom hjem og havde lært nye sange, blev der sunget af hjertens lyst, selv om det kneb lidt med det musikalske.

På en gård præges arbejdet af årstiderne. Forår, sommer og efterår skulle have og mark passes, og alle måtte hjælpe til, men ved jule-

tid var det i stalden, laden og inde i huset, det meste foregik. Der kom altid en slagter for at slagte og partere grisen. Af blodet blev der lavet blodpølser. Tarmene skulle vendes og renses, og det var de små med til, for de var bedst til at holde tarmene, medens en af de større skyllede ud. Det var ikke rart, for det lugtede ofte fælt. Når der skulle bages til jul, blev den store ovn i vaskehuset varmet op af far, og der blev bagt mange brød, for det var skik, at der blev sendt brød rundt til dem i de små huse. Mange steder var der mange børn, og det kunne godt knibe med at skaffe mad nok til dem.
Juleaften gik vi i kirke med nypudsede træsko på. Dem stillede vi i et hjørne af kirken, hvor vi tog skiftesko på. Når vi kom hjem fra gudstjenesten, skulle der malkes, før julemaden blev serveret. Vi fik risengrød med rosiner i, og bagefter fik vi æbleskiver. Der var ingen juletræ og ingen gaver, men der blev udleveret pebernødder, som man kunne spille "effen eller ueffen" med. Far læste juleevangeliet, der blev sunget julesalmer, og senere blev der læst en julehistorie. Aftenen sluttede med, at vi fik kaffe og kager. Da jeg kom i skole og hørte om andre familiers juletræ, sparede jeg sammen, så jeg hvert år kunne købe et lille juletræ, som blev pyntet til lillejuleaften, hvor far havde fødselsdag, og fars og mors familie kom på besøg. Det hændte, at fars brødre havde bolsjer med, eller jeg fik en 25-øre. Det var mange penge den gang. Jeg husker den første julegave, jeg fik. Det var et lille hæfte, der hed "Vore husdyr" og havde kostet 15 øre.
Mellem jul og nytår var vi med til et stort juletræ i forsamlingshuset. Hver familie betalte et beløb til udgifterne. Vi gik omkring træet og sang julesalmer, og læreren læste en historie. Bagefter blev der danset, og alle børn fik en godtepose. Sådan en aften glædede vi os til længe i forvejen.
I skolen kom jeg til at sidde ved Karl Nielsens Emilie, som blev kaldt Mille. Vi kendte hinanden i forvejen og holdt venskabet ved lige til op i 80-års alderen, hvor der stadig var tre andre klassekammerater, jeg også kom sammen med.

Vi var jo en stor familie, og det kneb ofte med at samle de penge, far skulle bruge til rejsen og opholdet i København. Han var der ofte i flere måneder efter jul, og når han kom hjem var hans ansigt fuldt af sår efter behandlingen med lysstråler. Det må have gjort meget ondt, men jeg har aldrig hørt ham beklage sig. Far var rolig og stilfærdig. Jeg har aldrig set ham blive vred eller hørt ham skælde ud. Hvis jeg gjorde noget forkert, sagde han blot: ”Men Agnes dog”, og det var nok.

Da min storebror, Rasmus, blev gift, fik han gården i forpagtning, og der blev bygget et hus på hjørnet af Møllevejen til mor og far. Der var en stor grund til huset, hvor der blev plantet frugttræer, jordbær, hindbær og andre frugtbuske. Far var udlært gartner, men da et par af hans søskende havde fået jord fra deres fødegård ”Tandergård”, skulle han også være gårdejer, selv om han havde mere lyst til gartneri. Her ved huset fik han lejlighed til havedyrkning. Da far ikke så så godt, blev det mig, der kom til at foretage okuleringen af de nye træer på grundstammer, der var købt. Far og mor var så heldige, at de kom til at levere frugt og æg til Amtssygehuset i Århus. Jordbærrene blev plukket inden klokken syv om morgenen, for da rejste mor til Århus med dem. Om vinteren, når der kun var få æg, måtte jeg rejse ind med dem, for jeg kunne nøjes med en børnebillet. Man regnede mere med småpenge dengang.

Mor var fra en gård i Battrup. Hun havde tjent som pige på forskellige gårde på egnen og havde også været på højskole. Hun fik god brug for det, hun havde lært, for med ti børn og en syg mand var der meget, hun skulle klare. Det var også hende, der måtte sige noget til børnene, når det kneb med samarbejdet på gården, og hun havde ikke den rolige måde som far. Hun var mere livlig og snakkesalig og meget gæstfri - også overfor de piger og karle, der tjente på andre gårde. Mange aftener var huset fuldt af ungdom, og når der var en, der kunne spille harmonika, blev der danset. Hen på aftenen kom hun med et stort fad smørrebrød og en 2-liters ølflaske.

Hun sagde nemlig: ”Det er bedre, de sidder her, end de går hen til købmanden og drikker brændevin”.
Efter at vi var flyttet fra gården, blev mor valgt ind i bestyrelsen for hjælpekassen. Her kunne fattige folk få to eller fem kroner, ja helt op til ti kroner, hvis de havde mange børn. Hvis de pågældende købte kaffe og kager for beløbet, kunne hun blive irriteret på dem og tale længe om det.
Da jeg var ti år, plukkede jeg om sommeren bær på akkord hos gartner Anton sammen med flere skolekammerater. Om sommeren gik vi kun i skole tre halve dage om ugen, og på fridagene arbejdede vi ofte fra kl. 6 om morgenen til kl. 18 om aftenen. Hvis vi var flittige, kunne vi tjene 1,50 – 2 kr. om dagen.
Da jeg var 13 år, kom jeg også til at hjælpe i huset og med børnene hos gartner Anton. Jeg blev sat til at passe en lille nyfødt pige, foruden at jeg skulle gøre alt det arbejde i huset, jeg kunne nå, når gartneren og hans kone var på torvet i Århus. Nogle gange var jeg med i stedet for konen, og da blev jeg vant til at handle. Jeg skulle også sommetider købe noget af det, konen manglede (småting og enkelte stykker tøj).

Konfirmant april 1915

I sommerferien 1914 kom jeg til Snedstrup, hvor min søster, Karen, var husbestyrerinde for en gårdejer Worm. Min søster var ikke så rask, så jeg tjente ved at hjælpe i huset og ved at malke. De fik mig overtalt til at blive vinteren med, og så kom jeg til at gå i Vithen skole og til konfirmationsforberedelse hos præsten der. Det blev en dejlig vinter, og jeg fik lov til at blive konfirmeret i Holme, da mine forældre ikke så gerne ville et fremmed sted hen på grund af min fars sygdom.
Efter konfirmationen kom jeg til at tjene hos gartner Antons broder, Anders, og

hans kones søster, Johanne. Jeg skulle hjælpe både ude og inde, og det gik godt det første år, men næste forår blev jeg syg og kom derfor hjem. Jeg havde mavekatar og blodmangel. Da jeg blev rask igen, fik jeg halvdagsplads hos lærer Worm i Holme Skole og skulle hjælpe lidt til derhjemme om eftermiddagen. Foråret efter skaffede lærer Worm mig en plads på Møllegården på Sjælland, hvor konen var jyde. Hun sørgede for, at jeg kom med i ungdomsforeningen og til gymnastik og foredrag. Efter et år rejste jeg hjem for at lære kjolesyning på Akademiet i Århus. Da jeg var færdig der, kom jeg resten af sommeren til at tjene hos konens søster i Varde. Der havde jeg det næsten for nemt, for da konen opdagede, at jeg kunne klippe og sy, satte hun mig til det, og så gjorde hun selv meget af det arbejde, jeg skulle have gjort. Til november rejste jeg hjem og fik plads hos nogle gamle folk i Bottrup. Konen var syg og døde, men jeg blev der til maj og passede huset for ham. Jeg var en meget ung husbestyrerinde, 17 – 18 år.

Lysten til at se andre steder havde jeg stadig. Jeg fik så plads på en gård i Serridslev ved Horsens. Min broder, Søren, tjente på nabogården, så vi kunne følges ad hjem på cykel hver fjortende dag. Jeg skulle malke og med i marken, og konen vaskede op efter middagen, så jeg kunne få en middagshvil ligesom karlen. Om sommeren havde hun ingen pige, så jeg flyttede til Vær præstegård. Der var noget at tage fat på: 43 rum i huset, seks børn og det syvende i vente. Der var også en 14-årig barnepige, men hun havde aldrig været ude før, så hun var ikke meget bevendt. Jeg stod for maden, også når der kom gæster. Selv til barnedåben med både præster og provster var det mig, der både skulle lave maden og servere, men da var jeg også noget nervøs.

Jeg var allerede dengang plaget af gigt og fik i Horsens elektrisk behandling et par gange om ugen. Det hjalp noget, men så blev det bestemt, at jeg skulle på Vallekilde Højskole for at slappe lidt af. Som regel klarede jeg det, men når det blev for slemt, fik jeg lov til at sove et par nætter på solens sygeafdeling, hvor der var ro.

Det år, 1920, brændte gården derhjemme, og hele Rasmus´ familie flyttede hjem til far og mor, så jeg måtte se at få en plads omgående, når opholdet på højskolen sluttede. Jeg var blevet lovet plads hos en gartner i Norge, som en norsk højskolekammerat kendte, men da det trak ud, fik jeg plads som køkkenpige på Stensballegård ved Horsens. Kort tid efter kom der besked om, at jeg kunne får pladsen i Norge, og heldigvis fik jeg lov til at rejse fra Stensballegård, hvis jeg blot ville blive, til høstgildet var overstået. Da skulle alle faste folk og daglejere med familie, ca. 70 personer, til spisning og dans bagefter.
Endelig kom afrejsens dag: Op kl. 4 og med hestevogn til Århus for at nå toget til Frederikshavn. Desværre var toget forsinket, og da vi kom til Frederikshavn, var skibet sejlet. Jeg måtte så telegrafere til Norge, at jeg ville komme med næste skib tre dage senere. Nu var gode råd dyre. Jeg havde ikke penge nok til at rejse hjem igen, så jeg gik hen til højskolehjemmet for at få en kop kaffe til mit medbragte smørrebrød. Der læste jeg i avisen, at de søgte midlertidig hjælp på byens alderdomshjem. Jeg gik derud og fik lov til at bo der, indtil næste skib afgik. Jeg lånte en kittel af bestyrerinden og hjalp med til servering o.a., og tre dage efter sagde jeg farvel og tak. I Norge blev jeg godt modtaget af min nye husbond og hans datter. De var flinke mod mig, og jeg oplevede mange ting, når jeg var med dem på visit. Næste forår fik jeg plads som frøkenpige hos en sorenskriver på Eidsvoll, hvor forholdene lignede livet i Jonas Lies bøger.
Sommeren efter rejste jeg hjem for at komme på Askovs udvidede højskole, og efter anden vinter på Askov blev jeg assistent på et børnehjem i Skovshoved ved København. Morbror Hans og hans søn boede i København, og hos den tilbragte jeg ofte mine fridage med at hjælpe dem lidt, da konen var død.
Jeg ville gerne være lærerinde og fik da også lov til at gå på seminariet i Århus, hvorfra jeg fik min lærereksamen. Der var mange om pladserne i 1927, men pastor Vestergård hjalp mig ind på Ør-

sted kommuneskole som vikar. Hans datter var min veninde fra Askov, så jeg fik lov til at bo og spise i præstegården. Nu fulgte vikariater i Viby Skole, på Galtrup Høj- og Efterskole, hvor der også var en privat børneskole. Året efter var jeg på Ølgod Efterskole, og senere hjalp jeg ved et kursus for hjemmesyersker, så jeg fik nogen øvelse i at undervise både børn og voksne.

Gruppefoto fra Århus Seminarium omkring 1927
Agnes Rasmussen er i 2. række nr. 3 fra højre

Endelig fik jeg et vikariat på Holme Skole, hvor jeg senere blev kaldet til forskolelærerinde til en løn af 120 kr. om måneden. Som tjenestepige havde jeg tjent det samme + kost og logi. Jeg sagde alligevel ja til stillingen, for min mor ville gerne have mig til at bo derhjemme, så hun ikke var så alene. Min far var død på Lysinstituttet i sommeren 1922. Mor og jeg boede et par år i huset, men flyttede senere hen i byen og kom til at bo først hos købmanden og senere hos Bukdahl, hvor jeg havde en lille have og plads til et hønsehus. I 1934 flyttede vi til Saralyst i et hus, der tilhørte kommunen. Der var to stuer, køkken, et kælderrum og lidt have.

Agnes med elever på Holme Skole i 1934

I 1935 – 36 var jeg på årskursus i husgerning i København, og efter hjemkomsten kom jeg til at undervise i faget på Skåde skole, hvor der var indrettet et midlertidigt lokale til skolekøkken. Jeg havde børn om dagen og unge piger om aftenen til madlavning. Da Kragelundskolen i 1938 blev indviet, flyttede jeg med derned. Samme år købte jeg huset på Albert Naursvej 26 for 10 – 11 tusinde kroner.

Det var travle tider: Skole om dagen, aftenskole med husgerning, og så begyndte folkedansen i Holme, som jeg blev opfordret til at lede. De første år var det kun voksne, men senere havde jeg også et børnehold, og et par år efter fik jeg et hold voksne på Kragelund Hotel, så jeg var ikke meget i mit hus. Min mor flyttede om vinteren til Stautrup Hvilehjem og var også en tid hos mine andre søskende. Hun døde i maj 1943.

Jeg søgte og fik adoptionstilladelse. I sommerferien 1943 fik jeg Inger, og i sommeren 1949 kunne jeg hente Else

i Ålborg, så nu var de to til at underholde hinanden, og vi blev en lille familie. Jeg holdt op med alt mit aftenarbejde, for nu var der nok at se til derhjemme. Pigerne begyndte i skolen i 1950. I ferierne kørte vi rundt i landet og boede på vandrerhjem. Når vi tog til folkedansestævner rundt i landet, boede vi på hotel. Ellers var det alt for besværligt at skulle skifte til folkedragt. Vi rejste også udenfor landets grænser, f. eks. til Norge, hvor vi rejste med Bergensbanen fra Oslo til Bergen. Sommeren før konfirmationen var vi i Tyrol.
Det blev værre med min gigt. Jeg prøvede "Den kloge mand i Åbyhøj", og fik senere elektriske minibølger, men intet hjalp. Smerterne er jo altid værst om natten, og når man ingen søvn får, er man ikke oplagt om dagen, og da slet ikke til at undervise, så jeg måtte holde op i skolen. Heldigvis kom der et nyt middel fra Schweiz, som var smertestillende, men som ikke kunne helbrede, og det har jeg brugt nu i 30 år.

I den sidste del af sine erindringer skriver Agnes Rasmussen om sine mange rejser til Italien, Vestamerika, Australien, Tunesien, Østamerika, Florida og Australien.

Agnes Rasmussen holdt den 3. februar 1991 sin 90 års fødselsdag på Holme Kro.

Rundhøjskolen fylder 50 år

At beskrive Rundhøjskolens historie fyldestgørende ville fylde alt for meget i dette årsskrift. Derfor giver vi her "kun" nogle glimt af skolens historie, fundet i arkivet og i Rundhøjskolens jubilæumsskrifter fra 1991 og 2016.

En skole bliver født.

Omkring 1950: Under besættelsen 1940-1945 bliver der ikke bygget mange nye boliger. På grund af mange tilflyttere fra oplandet

er behovet for nye boliger stort og Holme Tranbjerg Kommune udskriver en konkurrence om bebyggelse af Rundhøjarealet ved Holmevej. Her lå Rundhøjgården, som kan følges tilbage til 1784. Gården rives ned i slutningen af 1950'erne.

1960: L Rundhøjbebyggelsen med klehligheder i 3 etager bygges og Holme Tranbjerg Kommune beslutter et opføre en skole til det børnerige kvarter.
1964: Skoleinspektør Peter Pedersen og fire lærere flytter sammen med 150 elever fra 1. til 4. klasse ind i en halvfærdig skole bestående af hovedfløj og en gymnastiksal og en stump skolegård.
1965-1968: Skolen huser dele af det nystartede Viby Amtsgymnasium.
1965: Med enorm opbakning fra forældre er der stiftende generalforsamling i Forældre- og Lærerforeningen (FOLF) d. 25. marts.
1966: To år efter at skolen er taget i brug indvies Rundhøjskolen officielt d. 8. oktober.

I skriftet i anledning af 25 år jubilæum skriver Peter Pedersen bl.a.

Ak Ja! Kan man nu forstå, at det er 25, ja faktisk 27 år, siden det hele begyndte?

Det skete nemlig den 10. august 1964,da 4 lærere, skoleinspektøren og skolekommissionens formand, pastor Pilgaard i den endnu ufærdige samlingssal, der senere blev til lærerværelset, tog imod en forventningsfuld flok, bestående af to I. klasser, en 2. klasse, to 3. klasser og en 4.klasse samt deres forældre, og med beklagelse måtte meddele, at de kunne gå hjem igen i en hel uge, fordi byggeriet ikke var færdigt til tiden !

De første lærere på Rundhøjskolen

Der var kun hovedfløjen (uden sidefløje) og gymnastiksalen med en stump skolegård imellem. Der var ingen pedel,
ingen viceinspektør eller skolesekretær, skoleinspektøren måtte selv sørge for tavlekridt, toiletpapir og alt det andet nødvendige. Og på kontoret var der en skrivemaskine og en spritduplikator til rådighed!
Hvordan mon det ville gå i dag?
Men vi kom da i gang, og godt i gang. Det hele var jo så nyt og spændende, og lige fra starten havde vi lagt op til, at vi alle: Elever, lærere og forældre var fælles om opgaven, og at succes eller fiasko afhang af, om hver enkelt gjorde sit til, at det skulle lykkes.

Og her var vi enige, skal jeg love for! Det hele gled som i olie, og begejstringen kendte ingen grænser.
Vi fik hurtigt stablet en Forældre- og lærerforening på benene og ideerne og visionerne manglede ikke. Foreningen lavede sammensangs- og foredragsaftener i hobetal og var meget aktiv ved vore Lucia- og forårsfester, der samlede alle i gymnastiksalen og senere hallen.
Der blev stillet boder op, hvorfra der blev solgt kaffe, kager og tusindvis af stykker smørrebrød, som var smurt af flittige hænder i skolekøkkenet.
Det første loppemarked foregik på skolen. Vi havde sågmænd bl.a. en gammel Folkevogn til salg! Der var boder i skolegården, der blev lavet revy (10 forestillinger!), og udbyttet blev ca. 11.000 kr., en formidabel sum dengang!
Det bedste ved del hele var, at ideerne fængede - og holdt sig, selv efter at den første begejstringsrus havde lagt sig.

Addit Rundhøj

Et af forældre- og lærerforeningens tidlige mål var at skolen skulle have sin egen Lejrhytte.
Ved flere loppemarkeder, årlige boder, fester og indsamling af aviser skaffede man midler til købet. Men også fonde, kommunen, legater og tipsmidler, lige som vistnok et salg af en grund i Ajstrup gjorde købet muligt.
Man købte Den gamle Addit skole fra 1859 ved Salten Langsø og indrettede den til lejrskoler både fort Rundhøjskolen elever men også til udlejning.

I 1976 forærede Forældre- og Lærerforeningen lejrskolen til en selvejende stiftelse, som drev hytten til den blev solgt d. 1. oktober 2006 for 1.275.000 kr. Disse penge blev formidlet af stiftelsen "Addit Rundhøj". Hytten er i dag en privat beboelse.

Skolens musikliv

At Rundhøjskoleskolen fik et meget stort musikliv skyldes meget skoleinspektør Peder Pedersen, som havde dirigeret mange kor i tiden på Møllevangskolen.

Peter Pedersen dirigerer

Straks fra starten blev der oprettet et skolekor. I første omgang ved hjælp fra Møllevangskolens børnekor, som kort forinden havde vundet danmarksmesterskabet i sangerdyst. Ved skolens officielle indvielse i 1966 blev et forældre- og skolekor dannet og skulle egentlig kun optræde ved denne begivenhed. Men koret fortsatte og opnåede bl.a. sit 20 års jubilæum.

Mange dygtige musiklæreres indsats gjorde, at skolen havde 2 børnekor (minikoret, lillePut-koret), blokfløjter, strygeorkester og et blæserorkester – senere kendt som "Rundhøjblæserne". Skole-

koret vandt senere B-rækken i Danmarks Radios Sangerdyst fra Kyst. Der var mange koncerter og optræden ligesom der var mange rejser til både ind- og udland.
Selvom idræt langt hen ad vejen er blevet Rundhøjskolens "vartegn", spiller musik stadig en væsentlig rolle på skolen. Efter nogle års pause blev skolekoret i 2015 startet op igen og gave en minikoncert ved morgenkaffen i marts måned 2016.

Lukningtruet 2 gange

Morten Rørbæk Brøndum skriver i skolen 50 år jubilæumsblad:
To gange har Rundhøjskolen oplevet at være indstillet til lukning. Begge gange blev den reddet på målstregen - begge gange særligt takket være massive indsatser fra elever, forældre og medarbejdere.
Det vil være sært i et 50 års jubilæumsnummer ikke også at omtale de to lukningstrusler, Rundhøjskolen har overlevet.
Første gang var i 1991, da Rundhøjskolen var blandt fem skoler, som skoleforvaltningen havde i kikkerten, mens den hvæssede sparekniven.
Ud over Rundhøjskolen oplevede Møllevangskolen, Lisbjergskolen, Elev Skole og Ajstrup Skole faldende elevtal og lav udnyttelsesgrad. For eksempel var elevtallet på Rundhøjskolen faldet fra 724 i 1970 til 375 i 1989.
I sidste ende var det kun Ajstrup Skole, der måtte lade livet - de øvrige skoler klarede skærene.
Daværende skolebestyrelsesformand Inge Daugaard skrev i jubilæumsskriftet ved skolens 25 års jubilæum i 1996: "Det var en hård kamp, men takket være en fantastisk opbakning og mange hjælpende hænder fra forældreskaren lykkedes det at lade "Rundhøjskolen længe leve"".

Rundhøjskolen lever videre i særdeles grad! Som før nævnt kom sporten til at spille en stor rolle i skolens hverdag, som det ses af denne summariske opstilling:
1998: Rundhøjskolen opretter i samarbejde med AGF en særlig linje for fodboldstalenter.
2000: I samarbejde med Århus Håndbold oprettes en håndbolds-linje i 10. klasse.
2002: Elever i 8. kl. kan vælge idræt som valg fag.
2006: Skolen bliver ESAA-skole. Dvs at elitesportsudøvere på 8-10. klassetrin kan kombinere træning med uddannelse.
2010: Rundskøjskolen bliver idrætsskole – alle klasser får hver dag 60 minutter med bevægelse.

Højbjerg Holme Lokalhistoriske Forening

Bestyrelse

Formand:
Anny Jensen
Holmetoften 33 D
8270 Højbjerg
Tlf. 86274950
Email:
ankirje@webspeed.dk

Næstformand:
Krista Franck
Egebæksvej 25
8270 Højbjerg
Tlf. 86273960
Email:
krista.franck@gmail.com

Øvrige bestyrelsesmedlemmer:
Bitten Lybek - Claus Hedemann-Jensen – Peter Juhl Hansen - Kaj Jensen

Højbjerg Holme Lokalhistoriske Arkiv

Oddervej 80
Tlf. 86 16 78 33
Mail: hojholok@gmail.com

Arkivleder: Kaj Jensen
Tlf. 24 40 92 58
www.8270lokalhistorie.dk

Åben tirsdag 10-12 og første mandag i måneden fra 17 - 19